

KAROL GOLÁŇ ŠEŠTDESIATROČNÝ

13. júla 1955 sa dožil šesťdesiat rokov významný slovenský dejepisec Karol Goláň, ktorého učiteľské i vedecké pôsobenie je úzko späté so Slovenskom, s jeho minulosťou i prítomnosťou. Pochádza z Rokytnice pri Vsetíne. Po štúdiách na učiteľskom ústave v Hradei Králové a po prvej svetovej vojne po absolvovaní vojenskej služby na rôznych frontoch dostáva sa napokon na začiatku roku 1919 s vojenskými jednotkami československej armády z Talianska na Slovensko. Po demobilizácii zostáva už trvalo jeho životný osud spojený so Slovenskom. Jeho učiteľské pôsobenie na Myjave ho pripútava nielen rodinným vzťahom trvale k Slovensku, ale aj začína intenzívne si všímať i jeho minulosť, najmä, pravda, minulosť revolučnú, ktorej dejiskom bolo západné Slovensko, predovšetkým kraj podbradlanský a myjavský. Keď sa mu potom umožnilo štúdiom na Karlovej univerzite, rozhoduje sa študovať práve dejiny, ktoré ho zaujali už od mladých študentských rokov už na hradeckom učiteľskom ústave. Ako štipendista dostáva sa v rámci svojich vysokoškolských štúdií do Talianska, kde zbiera na podnet svojho univerzitného učiteľa J. Šustu materiál k dizertačnej práci o Jánovi Luxemburskom, ktorého vzťahy k Taliansku boli veľmi živé a zaujímali predovšetkým českú historiografiu. Po doktoráte z filozofie sa vracia K. Goláň opäť na Slovensko a trvalo sa usadzuje v Bratislave ako učiteľ na meštianskej škole, dávajúce skromne prednosť jej pred iným povoláním. Svoje pôvodné zameranie na stredovekú históriu mení na Slovensku opäť na záujem o slovenské dejiny, najmä z rokov 1848/49, keď už predtým zbieral pre ne materiál v slovenských, českých i viedenských archívoch. Roku 1926 prekvapil samostatným a obšírnym spracovaním dejov, odohrávaných sa v myjavskom kraji v rokoch 1848—49 pod názvom *Revolučné pokolenie*, ktoré skromne nazval príspevkami k dejinám slovenského povstania v podbradlanskom kraji. Toto dielo, napísané na základe starostlivo

zobieraného dokumentárneho materiálu sviežim a prístupným štýlom, je ešte dodnes, keď už máme v rukách obširne *Dejiny slovenského povstania v rokoch 1848—49* od D. Rapanta, knihou veľmi užitočnou, obsažnou, výstižnou a slohovo aj spracovaním prístupnou i najširším čitateľským vrstvám, Goláň v tomto diele ukazuje na zástoj ľudu v revolučných pohyboch roku 1848, na jeho úsilia a zápasy o vymanenie sa spod útlaku feudálneho i národného. Po vydaní tohto diela zostal Goláň verný dejinám rokov 1848—49 a najmä v jubilejnom roku 1928 a po ňom, keď prvý raz bola možnosť vysloviť sa o dejoch rokov 1848/49 bez zábran, vyplývajúcich z niekdajšieho vzťahu Slovákov k Maďarom, venoval niekoľko obširnejších štúdií postavám revolučných pohybov na Slovensku, ako boli štúdie *Revolučný portrét Bedřicha Bloudka, vodcu slov. povstania v rokoch 1848—49*; *Bernard Janeček, zvaný Žižka II., vojenský vodca slov. povstania*; *Matej Mikšíček a Slovensko* a samostatne i jeho denník pod názvom *Na revolučnom Slovensku*, uverejnený naposol v Slovenských pohľadoch v rokoch 1928—31. V tom čase vydal aj zborník článkov *Za slobodu*. Rad týchto príspevkov doplnil neskoršie portrétom o Samuelovi Štefanovičovi, prvom a poslednom kapitánovi povstania v rokoch 1848—49, uverejneným v jubilejnom Škultétyho zborníku roku 1933. K tematike rokov 1848/49 sa potom viažu i ďalšie Goláňove príspevky z neskorších rokov, zvyčajne vznikajúce vždy v súvislosti s jubilejnými udalosťami. Ide o príspevky: *Štúrove reči na Slovenskom sjazde roku 1848* (v Slov. pohľadoch, 1936); *Slovenské veci roku 1848 v deníku A. T. Brliča, emisára bána Jelačiča v Paríži* (SMS, 1936), *Nitrianske žiadosti roku 1848* (tamže, 1936) a neskoršie samostatná brožúrka pod tým istým názvom, vydaná k jubilejným slávnostiam roku 1848), *Slovenské roky 1884—49 v diele Jozefa Škultétyho* (Slov. pohľady, 1933, ďalej nedokončený seriál článkov o týchto rokoch, uverejňovaný v denníku Slovenský hlas v rokoch 1938—39 a potom o desať rokov neskor-

šie podobná séria, ale značne úplnejšia, pokiaľ ide o opísanie dejov roku 1848, uverejňovaná v Národnej obrane roku 1848, alebo napokon menšie články, ako *Príspevok k vývoju slovenskej politickej myšlienky* (v *Historica slovaca* I/II.). Druhá skupina Goláňových príspevkov sa vzťahuje na roky predchádzajúce rok 1848, ktoré väčšinou uverejňoval v časopise *Služba za vojnových rokov 1939—44* a samostatne potom vyšli v publikácii *Rok so štúrovcami* (1944). Ani v tejto publikácii sa Goláň neuspokojoval len s podaním dejov a s opísaním postáv významných osôb len na základe známeho materiálu, ale sa vždy usiloval o nové hodnotenie na základe nového a dovtedy nepoužitého materiálu. Išlo najmä o udalosti v súvislosti s Jozeffyho prosbopisom, o prvé maďarizačné počiny v lone ev. a v. cirkvi, o vznik spisovnej slovenčiny, o Jána Kollára, ktorého denník, zachycujúci študijné roky Kollárova, vydal neskoršie. Goláň si všimol aj cirkevné dejiny e. v. cirkvi, ako o tom svedčí niekoľko jeho príspevkov, napr. *Niekoľko pohľadov na artikulačnú cirkev v Prieťrži v dvoch desaťročiach pred tolerančným patentom* (Cirk. listy, 1933), *Osobnosť Krmanova vo svetle prameňov moravskej protireformácie* (Bratislava, 1929), *O tvorcoch Zpěvníka* a i. Tým sme ani zďaleka nevyčerпали bohatú

Goláňovu činnosť v slovenskej historiografii. Veľmi dôležitým úsekom Goláňovej činnosti bola jeho účasť na tvorbe učebníc, najmä slovenčiny a dejepisu pre národné a meštianske školy, účasť na osnovení učebných osnov a účasť na rôznych metodických a didaktických prácach a podujatiach. Táto činnosť priviedla Goláňa najprv na Štátny pedagogický ústav pri Povereníctve školstva a neskoršie potom na Vysokú školu pedagogickú, kde je teraz vedúcim katedry histórie. Jeho nové postavenie, najprimeranejšie celkovému zameraniu jeho činnosti, i keď mu neumožňuje naplno rozvinúť vedeckú činnosť, predsa mu len dáva vhodné predpoklady pre to, aby sa zaoberal slovenskými dejinami na oveľa širšom podklade ako doteraz, najmä, pravda, druhou polovicou XIX. stor., ktoré je pomerne málo spracované. Šesťdesiatka zastihuje Karola Goláňa v plnom tvorivom rozmachu, ktorý iste prinesie v budúcich rokoch cenné ovocie. Spomedzi starších slovenských historikov sa Goláň vedel najviac priblížiť k marxistickému chápaniu a výkladu dejín a práve preto aj jeho doterajšie pracovné výsledky, dosiahnuté najmä v posledných rokoch, oprávňujú nás očakávať, že K. Goláň obohati slovenskú historiografiu ešte nejedným cenným dielom.

Fr. Bokes

KONFERENCIA K 10. VÝROČIU OSLOBODENIA ČESKOSLOVENSKA

Historický ústav ČSAV usporiadal v dňoch 28.—30. apríla 1955 v Dome vedeckých pracovníkov v Libliciach konferenciu k 10. výročiu oslobodenia Československa za prítomnosti zahraničných historikov zo Sovietskeho sväzu, Poľska, Bulharska, Maďarska, Rumunska a Nemeckej demokratickej republiky a za účasti československých vedeckých pracovníkov z histórie, ekonómie, filozofie a práva.

Konferencia si vzala za úlohu osvetliť základné otázky národnooslobodzovacieho boja československého ľudu, prispieť k vyjasneniu charakteru našej národnej a demokratickej revolúcie a ľudovodemokratického štátu v období jeho vzniku, priniesť ďalší nový historický materiál a zvýrazniť, že víťazstvo pracujúceho ľudu, vedeného KSČ, je vyvrcholením našich národných dejín.

V otváracom prejave riaditeľ Historického ústavu ČSAV člen korešpon-

dent Jozef Macek načrtnol pracovnú náplň konferencie a poukázal na naliehavosť tvorivého spracovania otázok národnooslobodzovacieho boja, vzniku a vývinu ľudovej demokracie, na potrebu ukázať nášmu ľudu čo najplnšie základný prelom v našej histórii, objasniť veľké zmeny, ktoré u nás v poslednom desaťročí prebiehali a zároveň dať aj pádnú odpoveď západným buržoáznym historikom, pokúšajúcim sa neprestajne falšovať čs. dejiny, dokázať, že marxistická historiografia je vstave podat' pravdivý a výrazný obraz aj najnovších národných dejín.

Konferencia má byť podnetom k systematickému a hlbokému spracovaniu otázok ľudovodemokratickej revolúcie za vzájomnej spolupráce a výmeny poznatkov z práce zahraničných historikov zo Sovietskeho sväzu a krajín ľudovej demokracie. Prítomní zahraniční historici na konferencii, kandidát historických vied A. I. Nedorezov, kandidát historických vied I. N. Melnikovová z In-

stitutu Slavianovedenia v Moskve, kandidát historických vied hrdina Sovietskeho sväzu V. I. Klovov z Institutu istorii Ukrainской akademii nauk v Kijeve, zástupca riaditeľa Ústavu dejín PSDP J. Kowalski a aspirant historických vied Czeslav Malejczyk z Ústavu histórie z Varšavy, prof. Sofijskej univerzity Christo Gandev, prof. Alžbeta Gerö z univerzity v Budapešti a G. Heckenast z Historického ústavu Maďarskej akadémie vied, rektor maďarskej univerzity v Kluži L. Bálnay a prof. Humboldtovej univerzity v Berlíne K. Obermann sú dôkazom toho, že o uvedené otázky sa prejavuje živý záujem a že v tomto smere budeme môcť skutočne zaznamenať tvorivé výsledky.

Po prívotoch zahraničných delegátov prvý hlavný referát konferencie *Národnooslobodzovací boj českého a slovenského národa v rokoch 1938—1945* predniesol B. Graca, riaditeľ Ústavu dejín KSS.

Na základe podrobnej analýzy osvetlil, ako v národnooslobodzovacom boji našich národov za druhej svetovej vojny narastali podmienky dejinného zlomu, národnej a demokratickej revolúcie, ktorá sa stala východiskom pre budovanie beztriednej spoločnosti v našej vlasti, ako rástla uvedomenosť nás od prejavov odporu proti fašizmu cez sabotáže a štrajky, až vyústila v ozbrojenom povstaní.

Priebeh národnooslobodzovacieho boja ukázal odpočiatku vedúcu úlohu komunistickej strany, ktorá po ujasnení národných a triednych záujmov určila strategický cieľ národnooslobodzovacieho boja a jeho taktické prostriedky. Dve koncepcie, aké sa prejavili v odboji, demokratická a reakčná, boli nepochybným odrazom základného rozporu medzi silami pokroku a demokracie a medzi silami svetovej reakcie. „Patrí k veľkým víťazstvám komunistickej strany, že od samého začiatku národnooslobodzovacieho boja spojila jednoznačne jeho cieľ s historickou úlohou Sovietskeho sväzu, teda s pokrokovými silami Európy a vylúčila tak možnosť, aby sa aj v tomto smere opakovali roky 1848 a 1918, keď česká a slovenská buržoázia spojila osud národného hnutia s reakčnými silami Európy“, zdôraznil súdruh Graca a urobil túto tézu hodnotiacim meradlom pre ostatné podstatné otázky národnooslobodzovacieho boja.

Hlavnou úlohou národnooslobodzovacieho boja bolo obnoviť národnú slobodu

a štátnu nezávislosť, utvoriť novú Československú republiku. Na ceste za týmto cieľom komunistická strana sa usilovala predovšetkým dosiahnuť národnú jednotu, pričom bojovala proti háchovcine a ľudáckemu separatizmu a zároveň i proti nesprávnym tendenciám londýnskej skupiny čs. buržoáznej emigrácie.

Boj strany za jednotu robotnickej triedy a za národnú jednotu prinášal svoje výsledky, čo dokazovali protifašistické akcie v českých krajinách a na Slovensku už v prvých rokoch vojny. Strana využila nespokojnosť českého a slovenského roľníka a obranou roľníckych záujmov buďovala zväzok pracujúceho roľníctva s robotníckou triedou. Roľníctvo nestalo sa tak zálohou buržoázie, ale spojencom robotnickej triedy. Zväzok robotníkov a roľníkov v národnooslobodzovacom boji položil základy Národného frontu a utvoril podmienky zakladania národných výborov.

Po prepadnutí SSSR sa strana sústredila na zakladanie národných výborov a partizánskych družín, prostredníctvom ktorých sa mohla najlepšie uplatniť sila ľudových mäs. Aj tu bolo treba bojovať proti rozličným teóriám, ktoré chceli napr. národným výborom dať len funkciu reprezentáciu a partizánskym družinám symbolickú.

B. Graca, vychádzajúc z rozboru boja strany o národné výbory a partizánske družiny z obdobia do ozbrojeného povstania, zhrnul svoje vývody, že prakticky tento zápas vyriešilo Slovenské národné povstanie, v ktorom revolučná vôľa ľudu uzákonila tieto orgány ako základ politického systému v oslobodenom štáte. Ďalej ukázal, ako sa komunistická strana stala hegemonom v národnooslobodzovacom boji, ako si získala dôveru nás, ako rástla v priebehu boja ideologicky a početne, ako prebojovala vyriešenie nového pomeru Čechov a Slovákov.

Teoretickým základom pre určenie miesta štátneho zväzku českého a slovenského národa v období všeobecnej krízy kapitalizmu je — uviedol B. Graca — že obnovenie ČSR tvorilo nerozlučnú súčasť boja proti svetovým imperialistickým silám a stalo sa zálohou svetovej proletárskej revolúcie. V závere zdôraznil, že boj sovietskeho ľudu a jeho armády tvorí nedeliteľnú súčasť národnooslobodzovacieho boja a národnodemokratickej revolúcie roku 1945 a je činiteľom, ktorý čo do významu stojí na

tej istej výške ako vnútorný boj našich národov.

Osloboditeľské poslanie Sovietskej armády prejavilo sa u nás v niekoľkých smeroch: nielen v rozdrvení fašistickej moci, ale aj v zabránení toho, že naša vlasť bola zbavená nebezpečenstva z okupácie západných imperialistov, v ochrane národného majetku a napokon aj významnou pomocou v prvej etape našej povojnovej rekonštrukcie.

Uvedený referát jasne a zhrnújúco zhodnotil základné otázky nášho národnooslobodzovacieho boja a stal sa úspešným úvodom do diskusie.

J. Doležal v príspevku *o boji KSČ za národné oslobodenie v rokoch 1938—1941* poukázal na zásady, z ktorých vychádzala KSČ pre boj v tomto období, a na jeho výsledky, najmä ako strana uplatňovala smernicu, že hlavný front odboja je na domacom území. *O štrajkovom hnutí na Slovensku* hovorila H. Hučková. Bohatým faktografickým materiálom osvetlila jeden z domácich frontov, na ktorých sa zasadzovali úde-ry fašizmu. Cieľ doplnujúceho príspevku sledoval príspevok J. Kňopa *o nesúlade medzi politikou a ekonomikou kapitalistického Československa*, škoda však, že v jeho podaní vyznel odťažito od hlavného námetu diskusie.

V príspevku V. I. Klokova, *Hrdinu Sovietskeho sväzu a jedného z partizánskych veliteľov na Slovensku za povstania, o účasti Čechov a Slovákov v partizánskych bojoch na Ukrajine a na Bielej Rusi v rokoch Veľkej vlasteneckej vojny* sme získali prenikavý pohľad na udalosti, u nás ešte málo spracované, čo znamená ďalší významný prínos pre poznanie toho, ako sa tvorilo a upevňovalo v rokoch ťažkých bojov bratstvo nášho ľudu so sovietskym ľudom.

Diskusné vystúpenie M. Šádu bolo zamerané na hodnotenie vedenia vojny pri postupe Sovietskej armády k čs. územiu a na ocenenie významu I. čs. armádneho sboru, ktorý je základom nových tradícií našej armády.

Príspevky J. Hroziencička *Karpatská ofenzíva a oslobodenie východného Slovenska* a M. Kropiláka *Národnooslobodzovací boj na Slovensku roku 1945* zhodnotili urýchlenie oslobodzovacieho procesu u nás za postupu Sovietskej armády a jej rozhodujúci vplyv na uskutočnenie mnohých revolučných zmien ešte za vojny.

O vzniku národných výborov ako or-

gánov štátnej moci hovoril na základe svojej doterajšej výskumnej práce K. Bertelman. V príspevku *o pražskom povstaní* K. Bartošek veľmi správne uviedol, že je chybou obchádzať pražské povstanie, ako sa robilo doteraz. Vo výstižnom obraze ukázal úlohu KSČ v príprave povstania, jeho začiatok, rozhodujúce momenty z priebehu povstania a miesto povstania v národnej a demokratickej revolúcii. Pražské povstanie treba chápať ako súčasť celého procesu v období vyvrcholenia národnooslobodzovacieho boja v súvislosti s celonárodným povstaním na okupovanom území. Malo vplyv na celú krajinu a jeho význam tkvie v úlohe centra.

Niekoľkými kritickými pripomienkami k hlavnému referátu prispeli M. Kaláb a K. Bartošek. V podstate diskusia na dielovom materiáli potvrdila správnosť hlavného referátu, vyzdvihla vedúcu úlohu strany v národnooslobodzovacom boji, význam SSSR a jeho armády pre naše oslobodenie.

Na druhý deň konferencia pokračovala hlavným referátom M. Klimeša a M. Zachovala, pracovníkov Historického ústavu CSAV. Referát *Desať rokov ľudovodemokratickej Československej republiky* dôkladne rozobral hlavné historické udalosti a zhodnotil vývoj uplynulého desaťročia v CSR.

Oslobením Prahy Sovietskou armádou a príchodom revolučnej vlády do hlavného mesta začala pre národy Československa nová epocha. Utvorením ľudovodemokratickeho štátu odpadlo Československo od imperialistickej sústavy a dospelo k epoche budovania socializmu. Tak ako v národnooslobodzovacom boji aj v ľudovodemokratickom štáte vedúce postavenie má robotnícka trieda na čele s KSČ. Základom Národného frontu sa stal pevný zväzok robotníkov a roľníkov.

Kým hospodárske a politické pozície zradnej veľkoburžoázie národná a demokratická revolúcia zmietla, buržoázii zostali aj naďalej pomerne široké politické a hospodárske práva a značný podiel na vláde. Hlavným strategickým cieľom strany stáva sa teraz dosiahnuť prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú a úplne poraziť buržoáziu. Tak začal boj medzi proletariátom a buržoáziou o definitívne rozhodnutie otázky moci.

Potom referát rozobral prvé obdobie tohto boja (do volieb roku 1946), v ktorom hlavným cieľom bolo uskutočniť

Košický vládny program a dosiahnutie obnovu krajiny. Robotnícka trieda, opierajúc sa predovšetkým o spoločenstvo spracujúcimi roľníkmi, presadzovala najmä uskutočnenie pozemkovej reformy a znárodnenie. V poľnohospodárskej oblasti sa postupne likvidovali feudálne prežitky a utváral sa zárodok socialistického sektoru. Znárodnenie kľúčového priemyslu a peňažníctva stalo sa základnou hospodárskou oporou štátu, malo rozhodujúci význam na prerastanie revolúcie, pre rekonštrukciu Slovenska, pre obnovu národného hospodárstva v celoštátnom meradle. Už pri uskutočňovaní týchto opatrení v ostrom triednom boji celá buržoázia sa odhaľovala v neúprimnom postoji a dostávala sa na platformu mimo Národného frontu.

Ďalšie obdobie, do leta 1947, referát charakterizoval ako úsilie KSC o udržanie a rozšírenie moci robotníckej triedy a ukázal, ako pokračovalo pokojné prerastanie národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú. Uskutočňovanie dvojročného plánu obnovy národného hospodárstva a industrializácie Slovenska vládou K. Gottwalda tvorilo v tomto období hlavnú náplň vnútornej politiky. Do rozhodujúceho štádia vstúpil boj za demokratickú pozemkovú reformu vyhlásením tzv. Hradeckého programu. Boj za diktatúru proletariátu sa neprestajne stupňoval v každom smere.

Rozdrvením kontrarevolučného puču vo februári 1948 a nasledovanými politickými a hospodárskymi opatreniami a dokončením dvojročnice sa končí tretie obdobie prvej etapy vývoja ľudovodemokratického štátu. Referát jasne ukázal rozhodujúce stretnutie pokrokových a reakčných síl vo februári 1948 a zhodnotil jeho výsledky. Februárom 1948 bol dovŕšený proces prerastania národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú. Ľudová demokracia bola upevnená ako diktatúra proletariátu.

Autori referátu rozdelili do troch období aj druhú etapu vývoja ľudovodemokratického štátu (1948—1955). V prvom období (1948—1950) prebieha úspešný nástup do päťročnice, začínajú veľké úlohy prebudovania poľnohospodárskej malovýroby na socialistickú družstevnú veľkovýrobu. Obdobie 1951—1953 je rozhodujúce pre splnenie úloh socialistickej industrializácie a upevňovania socialistického sektoru v poľnohospodárstve, pre úspešné dokončenie päťročnice. Splnením úloh prestavy a

výstavby čs. priemyslu sa Československo upevnilo ako vyspelý priemyslový štát, pričom obzvlášť získalo Slovensko. Úspechy budovania socializmu umožnili uskutočniť rad opatrení v prospech pracujúcich a vcelku zvýšiť ich životnú úroveň. X. sjazd KSC predložil pracujúcemu ľudu plán ďalšieho rozvoja ľudovodemokratickej republiky, čo je dôkazom neprestajnej starostlivosti o rozvoj nášho hospodárstva a neustrnutia na dosiaľ dosiahnutých výsledkoch.

Vcelku referát M. Klimeša a M. Zachovala podal hodnotiaci a plastický obraz najvýznamnejšieho desaťročia našich národných dejín a dokázal, že právom hovoríme o ich vyvrcholení.

Naše národy sa po prvý raz v dejinách stali skutočne slobodnými. Oslobodenie Československa Sovietskou armádou umožnilo robotníckej triede vo zväzku s roľníctvom vytvoriť predpoklady pre odstránenie vykorisťovania. Uskutočnili sa prevratné zmeny ekonomické, spoločenské a kultúrne. Zhodnotenie doterajšieho vývoja vyznieva vysoko v prospech uvedomelosti a tvorivosti pracujúceho ľudu a oprávňuje k istote, že československý ľud aj úspešne dokončí budovanie socializmu.

V diskusii druhého dňa prehovorili viacerí zahraniční hostia. Okrem pozdravných prívetov delegátov z Maďarska, Rumunska a NDR I. N. Melnikovová obzámila účastníkov konferencie s prácou sovietskych historikov na úseku novších dejín. K otázkam partizánskeho hnutia hovoril prof. J. M. Klimov a k charakteru ľudovodemokratickej revolúcie J. Kowalski. Návšteva člena politického byra ÚV KSC Z. Fierlingera v priebehu druhého dňa konferencie dokazuje, aká dôležitá sa pripisovala rokovaniu konferencie.

V príspevku A. Šnejdárka *Krach imperialistických plánov premeniť ČSR na súčasť imperialistického tábora* bola znovu zdôraznená historická skúsenosť, ako sa v rozhodujúcej chvíli z násobuje sila nášho ľudu tým, keď sa môže oprieť o pomoc SSSR. M. Gosiorovský v príspevku *O otázkach politiky KSS pred februárom 1948* výrazne ukázal, ako sa podarilo strane sústrediť záujem ľudu na hlavné otázky budovateľského života a ako 10 rokov ČSR overilo správnosť politiky strany v slovenskej otázke. Príspevok L. Urbana *O ekonomických premenách ľudovodemokratickej ČSR* rozobral hlavne problém agrárny, proces znárodnenia a obnovy národného

hospodárstva, pričom dialekticky spojil svoj výklad so skutočnosťami politického, vývoja.

Ďalej v diskusii odznali poznámky k charakteru čs. buržoázie (V. Král) a rozprúdila sa živá výmena náhľadov o charaktere našej revolúcie (R. Foustka, I. Bystrina, M. Lakatoš, M. Kaláb). Priródené, na základe toho, čo sa v tejto otázke povedalo a dosiaľ napísalo, konferencia nemohla rozhodnúť o sporných otázkach, ktoré zahrnujú národnú a demokratickú revolúciu do širšieho okruhu revolúcie socialistickej, alebo ktoré chcú túto revolúciu chápať ako súčasť revolúcie buržoáznodemokratickej v epoche svetovej krízy kapitalizmu, správne komentoval v záverečnom slove J. Macek. Otázky zostávajú zatiaľ otvorené a vyžadujú ďalšie systematické skúmanie. Jasnú je však nesporné to, že išlo o dve etapy revolúcie, pričom od počiatku sa preplietali tendencie demokratickej a socialistickej revolúcie. Obdobie 1945—1948 je prechodným obdobím, národná a demokratická revolúcia stala sa východiskom k socialistickej revolúcii. V tom sa náhľady zúčastnených diskutérov jednoznačne zhodovali.

V posledný deň konferencie hlavnú pozornosť upútal príspevok A. I. Nedorezova *O úlohe roľníctva v národnej a demokratickej revolúcii v ČSR*. A. I. Nedorezov, známy už svojou prácou o agrárnej reforme v Československu, presvedčivo ukázal, ako najmä Hradecký program prispel k upevneniu zväzku robotníkov a roľníkov a aký je základný význam tohto zväzku pre ľudovodemokratické Československo.

Spoluprácu čs. a maďarských historikov, v poslednom čase sa rozvíjajúcu najmä po zriadení odbociek Akadémií v Budapešti a Bratislave, vyzdvihla prof. Gerő A., ktorá uviedla aj niektoré skutočnosti zo spoločného boja maďarských a slovenských partizánov a charakterizovala prvú etapu ľudovej demokracie v Maďarsku.

O teoretických náhľadoch a postupe práce rumunských historikov z oblasti vývoja ľudovej demokracie predniesol cenné poznatky rektor klužskej univerzity L. Bálnay. V spojitosti s priebehom konferencie prof. Gadev upozornil na potrebu viac sa zaoberať roľníctvom a taktiež venovať výskumnú pozornosť drobnej buržoázii a sociálnej demokracii a poznamenal, že nie je správne klásť analógiu medzi revolúciou v Bulharsku a v Československu.

Hodnotenie boja KSČ za získanie väčšiny národa v podaní J. Kládivu prispelo k dotvoreniu plnosti obrazu, ako prebiehal u nás zápas za budovanie socializmu. Zaujímavý materiál priniesol M. Pisch v príspevku o povojnovej rekonštrukcii Slovenska, J. Kapitola a J. Kučera podrobne osvetlili zradnú a rozbižajšnú politiku národosocialistickej strany v rokoch 1945—1948.

Inštruktívnym príspevkom pracovníkov z filozofickej oblasti, I. Houšku a K. Káru, upozorňujúcim, aby sme sa vystríhali predčasných záverov, ktoré by nám mohli znemožniť ďalší postup vedeckej práce a diskusnými poznámkami (Urban, Kaláb), uzavrela sa neobyčajne bohatá diskusia, v ktorej sa vystriedalo na 50 účastníkov.

V záverečnom hodnotení konferencie riaditeľ Historického ústavu ČSAV Jozef Macek zdôraznil, že cieľom konferencie nebolo s definitívnou platnosťou sa vysloviť o všetkom, čo sa týka našej národnej a demokratickej revolúcie. Konferencia splnila svoju úlohu tým, že predovšetkým sústredila kolektív pracovníkov a dala podnet k solidnému rozpracovaniu otázok z najnovších dejín. Priniesla mnohé nové poznatky, stala sa príležitosťou k nadviazaniu a prehĺbeniu stykov so zahraničnými historikmi a k spolupráci s ostatnými našimi vedeckými pracovníkmi z oblasti ekonómie, filozofie a práva, no upozornila aj na otázky, ktoré treba spracovať a ukázala aj naše nedostatky.

Na konferencii odznali príspevky zamerané úzko faktograficky a na druhej strane príspevky príliš špekulatívne. Je potrebné bojovať proti nedostatkom v oboch smeroch, nájsť si správnu cestu využitia nového materiálu pri súčasnom hodnotení závažných teoretických otázok. J. Macek vyzdvihol, aké miesto majú v našej historickej práci stránkové dokumenty, vydané k 10. výročiu oslobodenia ČSR. Je potrebné, aby sme ich chápali ako významnú pomoc pre rozvinutie našej práce. Tězy ÚV KSČ k 10. výročiu oslobodenia ČSR zhromažďujú základné otázky z revolučnej praxe budovania socializmu, sú pre našich historikov podnetom a začiatkom pre ich tvorivú prácu.

J. Macek ďalej konštatoval, že na konferencii chýbali príspevky, ktoré by konkrétne rozoberali celkový sociálny vývoj v rokoch okupácie a ľudovej demokracie, chýbal rozbor buržoázie, roľníctva a robotníckej triedy atď. Až do-

teraz sa venovalo málo pozornosti histórii partizánskeho hnutia a rozboru víťazného postupu Sovietskej armády, ďalej socialistickému vývoju českého a slovenského národa, májovému povstaniu a odhaľovaniu sociáldemokratizmu.

Otázka vývoja partizánskeho hnutia nemôže byť iba úzkou otázkou našich krajín — ako správne upozornil v diskusii prof. J. M. Klimov — ale otázkou týkajúcou sa súčasť aj svetových revolučných tradícií a z tohto zreteľa treba pristupovať i k jej osvetleniu.

J. Macek sa ďalej zmienil, že máme značné nedostatky pri zisťovaní podielu Sovietskej armády na oslobodení našej vlasti. Pri spracovaní tejto otázky nestačí sústrediť sa iba na vojnový charakter, ale treba hodnotiť význam Sovietskej armády pre náš život v každom smere. Čs. historici kolektívne pracujú na veľkých syntetických úlohách, ako sú Prehľad čs. dejín a Učebnica dejín KSČ. No dosiaľ máme málo monografií z národnooslobodzovacieho boja a ľudovej demokracie, ktoré by materiál analyzovali dôkladnou heuristickou metódou a urobili z neho závery. Preto treba vytyčovať pre našich historikov monografické spracovanie jednotlivých otázok.

K najväčším kladom konferencie patrí nesporne tvorivá účasť historikov zo Sovietskeho sväzu a krajín ľudovej demokracie. Priebeh konferencie ukázal na užitočnosť vzájomnej práce, ktorú treba ďalej prehĺbiť. Treba vyzdvihnúť fakt, že na konferencii sa prvý raz v konkrétnej podobe uskutočnilo stretnutie historikov z uvedených krajín, aby sa vyslovili k problémom našich najnovších dejín. Zahraniční delegáti prispeli k zvýšeniu úrovne konferencie cennými faktami, rozborom základných teoretických otázok, metodickými radami a kritikou.

Kladom konferencie je aj spolupráca vedeckých pracovníkov z ostatných vedných disciplín, ktorí významne pomáha-

jú historikom pri riešení dôležitých teoretických otázok.

J. Macek ďalej vyzdvihol stále sa prehĺbujúcu spoluprácu českých a slovenských historikov, aká sa prejavila i na tejto konferencii. Stáva sa už peknou tradíciou, že na konferenciách Česi a Slováci spoločne pristupujú k riešeniu otázok.

Je nepochybné, že medzi pozoruhodné klady konferencie patrí aj faktografické obohatenie doterajších znalostí, ďalej bojovnosť diskutujúcich namierená proti všetkým odrodám buržoáznej ideológie a podniknutie prvých krokov pre koordinovanie práce na úseku čs. najnovších dejín. J. Macek uzavrel hodnotenie konferencie v tom zmysle, že konferencia bola rozhodným prínosom a že je potrebné i naďalej skúmať všetky stránky historických javov v spoločnom úsilí pracovníkov príslušných vedných disciplín.

Účastníci konferencie zaslali pozdravný telegram prezidentovi ČSAV Zdeňkovi Nejedlému, ktorý stále prejavuje živý záujem o prácu čs. historikov a poskytuje im tvorivé podnety zo svojho bohatého diela.

Napokon sa obrátili v ohlase k československej verejnosti s rozhodným protestom proti zneužívaniu historickej vedy americkými imperialistami v službe studenej vojny proti ČSR a prijali niektoré uznesenia vyplývajúce zo zasadania konferencie, predovšetkým: vydať zborník materiálov konferencie k 10. výročiu oslobodenia ČSR a koordinovať v celoštátnom meradle prácu na úseku najnovších dejín pri spracovaní tém na vysokých školách a v spojení s prípravou Prehľadu dejín ČSR a Učebnice dejín KSČ.

Konferencia sa stala významným podujatím čs. historikov v jubilejnom roku a nesporne sľubným štartom do systematickej práce na dejinách ľudovodemokratického Československa.

M. Kropilák

